

УДК 81'25

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-7-23>**Світлана РАДЕЦЬКА,**

orcid.org/0000-0001-7308-8179

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та практики галузевого перекладу

Херсонського національного технічного університету

(Херсон, Україна) rad.svete1976@gmail.com

ЮРИДИЧНИЙ ДИСКУРС ТА ПЕРЕКЛАД: ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА ВСТАНОВЛЕНІ НОРМИ

У статті виявлені та проаналізовані причини змін у мовно-стилістичній структурі сучасного юридичного дискурсу та встановлені наслідки зазначених змін для функціонування мовних елементів і, як результат, специфіки їх відтворення під час перекладу. Серед унормованих специфічних особливостей мови права нами були визначені її формалізація та абстрагування від індивідуальних мовних особливостей, що зумовлює її стереотипність і стандартність, а також застосування сталих мовних конструкцій із чітко фіксованими правилами тлумачення. Проблема перекладу термінології є однією з основних проблем перекладу юридичних текстів. Цей усталений факт визначається комплексом причин, серед яких слід відзначити труднощі, пов'язані зі специфічними характеристиками юридичного терміна; труднощі, що виникають через розбіжності правових систем держав, а саме через розбіжності обсягів понять, що передаються термінами-аналогами; а також труднощі, викликані існуванням специфічних одиниць, перекладацькі еквіваленти яких є відсутніми в інших правових системах. Ще один вид труднощів, якій набув значної актуальності останнього часу, – це те, що термін вихідної мови може передаватися кількома термінами в мові перекладу, тому перекладач повинен вирішувати завдання адекватного перекладу терміна, враховуючи сферу застосування передбачуваних відповідників у мові перекладу, їх стилістичне значення та частотність вживання. Узагальнюючи результати нашого дослідження, ми встановили, що тексти оригіналу і перекладу повинні володіти однаковим регулятивним впливом, що забезпечить еквівалентне сприйняття реакцій реципієнтів обох текстів. Термінологія оригінального тексту повинна бути точно передана в мові перекладу, в тому числі і семантика безеквівалентних термінів. Висновуючи, наголошуємо, що всі завдання, що постають перед перекладачем юридичних текстів, спрямовані на досягнення максимально можливої еквівалентності текстів оригіналу і перекладу і, як результат, на забезпечення успішної комунікації.

Ключові слова: юридичний дискурс, переклад, правова система, термінологія, еквівалентність.

Svitlana RADETSKA,

orcid.org/0000-0001-7308-8179

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Translation

Kherson National Technical University

(Kherson, Ukraine) rad.svete1976@gmail.com

LEGAL DISCOURSE AND TRANSLATION: THE INFLUENCE OF CURRENT TRENDS ON THE ESTABLISHED NORMS

The article identifies and analyzes the causes of changes in the linguistic and stylistic structure of modern legal discourse and establishes the consequences of these changes on the functioning of linguistic elements and, as a result, the specifics of their translation. Among the standardized specific features of the language of law we have identified the following: formalization and abstraction from individual linguistic features, which, in turn, determines its stereotypes and standardity, as well as the use of fixed language structures which are clearly defined. The problem of translation of terminology is one of the main problems which arises during the translation of legal texts. This established fact is determined by a set of reasons, among which the following should be noted: the difficulties connected with the specific characteristics of the legal term; difficulties arising from differences in the legal systems of states, namely, due to differences in the scope of concepts conveyed by analogous terms; and the difficulties caused by the existence of specific units whose translation equivalents are absent in other legal systems. Another type of difficulty that has become very relevant recently is that the term of the source language can be translated with the help of several terms in the target language, so the translator must solve the problem of adequate translation of the term, taking into account the scope of the intended equivalents in the target language. Summarizing the results of our study, we came to the conclusion that the texts of the original text and the translation should have the same regulatory effect, which will ensure an equivalent

perception of the reactions of the recipients of both texts. The terminology of the original text must be accurately conveyed in the language of translation, including the semantics of non-equivalent terms. In conclusion, we should emphasize that all the tasks facing the translator of legal texts are aimed at achieving the maximum possible equivalence of the original and translated texts and, as a result, to ensure successful communication.

Key words: legal discourse, translation, legal system, terminology, equivalence.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації, технічного прогресу і поширення комп'ютерної грамотності, а також зростання ролі англійської мови як мови міжнародного спілкування, в останні десятиліття в сучасному світі спостерігаються процеси, які кардинальним чином змінюють усталені норми спілкування в багатьох сферах людської життєдіяльності. Актуальність питань контрастного аналізу мов у правовій сфері, а також методології і техніки перекладу юридичних текстів зумовлена значними змінами у сфері політичних і економічних міжнародних відносин у XXI столітті.

Аналіз досліджень. Теоретичною базою цього дослідження є роботи дослідників із питань теорії перекладу (Л.С. Бархударов, В.Н. Комісаров), теорії і практики юридичного перекладу (А.С. Киндерхнехт, К.М. Левітан, N. Udina, C. Way) тощо.

Метою нашої статті є виявлення та аналіз причин змін у мовно-стилістичній структурі сучасного юридичного дискурсу, з одного боку, та встановлення наслідків зазначених змін для функціонування мовних елементів і, як результат, специфіки їх відтворення під час перекладу. Досліджуючи особливості юридичного дискурсу з теоретичного погляду (викладання лекційно-практичного курсу з дисципліни «Переклад юридичних документів») та займаючись професійною перекладацькою діяльністю (переклад юридичних сайтів та документів), у цій статті ми ставимо за мету схарактеризувати встановлені канони ведення перекладацької діяльності в юридичній сфері та наголосити на сучасних тенденціях розвитку мовних систем та, як наслідок, змінах у юридичному дискурсі, а також надати певні рекомендації щодо розуміння впливаючих проблем та шляхів їх подолання у процесі роботи з юридичними текстами.

Виклад основного матеріалу. Почнемо з усталених підходів до визначення юридичного дискурсу. В.К. Батія, Крістофер Н. Кандлін, Ян Енгберг пишуть про те, що юридичний дискурс – це використання юридичної мови в різних юридичних жанрах і підстилях (Bhatia, Candlin, Engberg, 2008: 9-11). Дж. Брокман і Ф. Фліракерс розширюють поняття юридичного дискурсу і вказують на те, що юридичний дискурс передбачає будь-яку діяльність юридичною мовою: це

не тільки письмові юридичні документи, а й різні види усної комунікації юристів, суддів, законодавців тощо (Broekman, Fleerackers, 2017: 3-7). Грунтуючись на подібному підході до визначення дискурсу, Дж. М. Конлі і В. М. О'бар виділяють такі його типи: письмовий дискурс адвокатів, суддів, законодавців, роботи вчених про закон і право; усне мовлення в установах права (Conley, O'Barr, 1990: 20).

Будь-який тип юридичного тексту або підстиль юридичного дискурсу має свої особливості, які необхідно враховувати в перекладі. Насамперед необхідно знати статус і комунікативну мету як оригіналу, так і перекладу. А. С. Киндерхнехт визначає юридичний переклад як вид спеціалізованого перекладу, який обслуговує правову сферу комунікації, і зазначає, що «найчастіше це переклад матеріалів, необхідних для обміну інформацією на юридичну тематику та здійснення комунікації між людьми, які володіють різними мовами» (Киндерхнехт, 2013: 242–243).

Юридичний переклад як особливий вид перекладацької діяльності тісно пов'язаний з юридичною компаративістикою. Вони пов'язані не тільки сферою знань, а й в методологічному плані. Перед початком перекладу необхідно порівняти певне явище юриспруденції в системі права мови оригіналу і системі права мови перекладу, щоб виконати адекватний переклад тексту. Не викликає сумнівів той факт, що для перекладу юридичного тексту необхідно провести роботу з порівняння правових систем і термінів, що входять в оригінальний текст, і їх передбачуваних еквівалентів у мові перекладу, чим і займається така дисципліна, як юридична компаративістика.

Особливості мови права, безумовно, витікають з особливостей самого права як науки. На відміну від спеціальних галузей науки і техніки, де кожний термін позначає конкретне поняття, предмет чи дію, мова права виражає абстрактні поняття та зв'язки між ними. Також слід зазначити тісний зв'язок мови і права, через те що мова є єдиним «робочим інструментом» юриста, інструментом, який повинен бути добре пристосованим до роботи з «робочим матеріалом», тобто з системою правових відносин, щоб забезпечити її функціонування (Лебедева, 2000: 105). Водночас треба окремо зазначити, що ще однією

особливістю мови права є її формалізація та абстрагування від індивідуальних мовних особливостей, що зумовлює її стереотипність і стандартність, застосування сталих мовних конструкцій з чітко фіксованими правилами тлумачення (Максименко, 2002: 6).

Проблема перекладу термінології є однією з основних проблем перекладу юридичних текстів. Цей усталений факт визначається комплексом причин, серед яких слід відзначити труднощі, пов'язані зі специфічними характеристиками юридичного терміна; труднощі, що виникають із-за розбіжності правових систем держав, а саме через розбіжності обсягів понять, що передаються термінами-аналогами; а також труднощі, викликані існуванням специфічних одиниць, перекладацькі еквівалентні яких є відсутніми в інших правових системах.

З позиції когнітивної лінгвістики будь-який термін спеціальної мови означає певний концепт і є його лінгвістичною репрезентацією. Терміни юридичної мови також можуть бути розглянуті як реалізація певного концепту. Когнітивна лінгвістика пропонує свої способи перекладу юридичних концептів і виділяє три основних випадки взаємодії концептів різних юридичних мов: 1) концепт має еквівалент у мові перекладу, наприклад «felony» – злочин «criminal case» – кримінальна справа, «suspect» – людина, що підозрюється у скоєнні злочину; 2) юридичний концепт не має точного еквіваленту в мові перекладу, але в мові перекладу є схожий концепт: LLC – товариство з обмеженою відповідальністю; 3) у мові перекладу немає близького або схожого концепту (Kjær, Madsen, 2016: 43). Остання група викликає особливі труднощі в процесі перекладу. Відсутність у мові перекладу близького або схожого концепту може бути викликана тим, що термінологія, яка є в оригінальному тексті, не досить добре розроблена в мові тексту перекладу. Особливої важливості ця група термінів отримала саме останнього часу через стрімкий розвиток мов та термінологій, наприклад з'являються нові терміни, які позначають поняття, що раніше не існували в науці, економіці та юриспруденції. В такому разі перекладач повинен знайти найбільш близький еквівалент, для того щоб знайти найбільш вдалий варіант перекладу. Єдина порада в цьому разі – це постійна праця перекладача не тільки у сфері володіння іноземною мовою, а й над поглибленням фонових знань. Використання неологізму (з перекладацьким коментарем) є ще одним одним із варіантів вирішення цієї проблеми, але саме у сфері юридичного перекладу

його використання є лімітованим нормами мови та юриспруденції як науки.

Ще один вид труднощів, якій набув значної актуальності останнього часу, – це те, що термін вихідної мови може передаватися кількома термінами в мові перекладу, тому перекладач повинен вирішувати завдання адекватного перекладу терміна, враховуючи сферу застосування передбачуваних відповідників у мові перекладу, їх стилістичне значення, частотність вживання ітощо. Наприклад, якщо зіставити американську і британську юридичну термінологію, то можна виявити, що в них існують відмінності на рівні національно-культурного компонента навіть серед термінів, які позначають універсальні поняття права. Так, термінологічне словосполучення «ордер на арешт» буде еквівалентне американському «arrest warrant» і британському «bench warrant». Під час перекладу цих термінів необхідно враховувати специфіку права Великобританії і США. Врахування специфіки законодавчої і правової системи країн, безумовно, передбачає вміння перекладача орієнтуватися в правових системах.

Тобто можемо зазначити, що лексико-граматична еквівалентність під час перекладу текстів юридичного характеру визначається знанням не тільки термінів юридичних документів (кодексів, законодавчих актів тощо), але і концептів, пов'язаних з національною правовою ментальністю і юридичною практикою. Так, наприклад, «місто – графство» в Англії буде «county of city (of town)» («county» – «графство»), а коректним перекладом терміна «місто – округ» в США буде «a metropolitan town / county» («county» – «округ»). Переклад терміна «civil law», наприклад, зазвичай залежить суто від контексту: він може перекладатися і як «громадянське право» (а «не кримінальне право»), і як «система романо-германського права / континентального (римського) права» (а не «прецедентне англо-саксонське право»). Такж, наприклад, під час перекладу американських юридичних текстів слід знати, що терміни «jail», «prison» є неповними синонімами. Їх важлива семантична відмінність вказує на термін тюремного ув'язнення і відповідно на тяжкість вчиненого злочину. Якщо цей термін не перевищує одного року, то пенітенціарна установа, де виконується покарання, – «jail», а якщо термін більше року, то «prison». Така відмінність зумовлена історією розвитку виправно-трудоустанов США.

Проблеми, викликані певними труднощами перекладу, стали причиною того, що було вису-

нуто пропозицію передавати всі ключові терміни юридичних мов країн заходу на латинській мові для полегшення комунікації і полегшення процесу юридичного перекладу (Conley J. M., O'Bagh W. M, 1990: 25).

Безумовно, необхідно зазначити, що латинська мова мала і має значний вплив на юридичну лексику як англійської, так і інших мов. Незважаючи на те, що багато термінів юридичного англійської мови мають споконвічне походження, вплив римського права і, як наслідок, латинської мови, на якій воно функціонувало, є очевидним. Навіть у сучасній англійській юридичній мові безліч термінів і фраз, які з великою частотністю використовуються в текстах, зберігаючи своє латинське написання: *nulla poena sine lege* (немає покарання без встановлює його закону) тощо. Зробити вибір щодо перекладу або збереження слова або виразу латинською мовою перекладач повинен, спираючись на традиційну практику в культурі та юридичних текстах мови перекладу. Наприклад, *restitutio in integrum* можна залишити в тексті на латинській мові, але можна перевести терміном сучасної англійської мови «*restitution*» (Way, 2016: 1013). Також саме сучасні тенденції в мовознавстві, які ми зараз розглянемо детальніше, мають певний вплив і змінюють усталену практику використання та перекладу деяких юридичних термінів.

По-перше, ми не можемо не відзначити поширення мови комп'ютерної комунікації (в англійській версії «*Netspeak*»), яка передбачає спрощення правил правопису в SMS-повідомленнях і в неофіційних повідомленнях по електронній пошті. Нормою в англійській SMS повідомленнях стала заміна букв символами і цифрами, наприклад написання «*U*» замість «*you*», «*fone*» замість «*Phone*», «*4get*» замість «*forget*». У зв'язку з цією тенденцією заслуговує на увагу той факт, що в багатьох штатах США відмовилися від навчання рукописного шрифту, оскільки в молодіжному середовищі домінує тенденція до скорочень, що сприймається як цілком закономірне явище в наш комп'ютерний час. В останні десятиліття більшість жителів США користується гібридним варіантом орфографії: поєднанням друкованих та письмових шрифтів.

Також треба зазначити тенденцію щодо ігнорування сфери вивчення інших мов представниками англійської народів (*Linguistic complacency*), а з іншого боку, посилення тенденції до білінгвізму в умовах загрози зникнення малих мов.

До характерних рис розвитку англійської мови на сучасному етапі можна віднести, з одного боку,

спрощення лексико-граматичних особливостей англійської мови на рівні міжнародного спілкування і виникнення «*Globish*», з іншого боку – проникнення англіцизмів та американізмів в інші мови і виникнення «*Japlish*», «*Swinglish*», «*Franglais*», «*Denglish*» тощо.

Всі ці фактори безумовно вплинули на процес спрощення лексико-граматичних особливостей юридичної англійської. У роботах лінгвістів в останні роки з'явився термін «*Plain English*». Навіть у сфері юридичної англійської «*legalese*» завжди вирізнявся високим ступенем формалізованості, великою кількістю термінів та термінологічних сполучень. В 90-і рр. двадцятого століття у Великобританії, США та Австралії були прийняті правила ведення юридичної документації доступною англійською мовою, що передбачало: спрощення синтаксису, заміну архаїзмів, дублетів і триплетів, скорочення випадків використання латинізмів і складних прийменників, заміну пасивних форм дієслів активними. Основна мета такої реформації є досить прозорою: на думку ініціаторів реформи, таке спрощення допоможе зробити правову систему більш зрозумілою простим громадянам під час укладання, наприклад, договору страхування або оренди. Також на користь проведення реформування юридичної терміносистеми з метою спрощення говорить той факт, що, незважаючи на високий авторитет традиційної системи правосуддя Великобританії у світі і прецедентного права як основи для вирішення суперечок, в останні десятиліття спостерігається уповільнення роботи судової системи загалом і зменшення гонорарів адвокатів. Це пояснюється скороченням фінансової підтримки держави під час розгляду судових справ і різким збільшенням кількості осіб, які самостійно захищають себе в суді. Тому мова права повинна бути пристосована для можливості використання навіть недосвідченими фахівцями, як за рахунок спрощення вже існуючих елементів, так і через появу великої кількості нових лексичних одиниць, наприклад «*No-win-no-fee service*», «*do-it-yourself-justice*» («*DIY*») і т. п. У зв'язку з появою комп'ютерних злочинів («*e-mail fraud* / комп'ютерне шахрайство, *spoofing* / обдурювання, *bogus offers* / липові пропозиції, *fraudulent offers* / шахрайські пропозиції») з'явилися і нові терміни для їх позначення, наприклад «*fishing for data*», «*spear phishing*» («*spearphishing*» або «*spearphishing*») – «примус обманним шляхом відправляти особисті дані шахраям на підроблений веб-сайт після отримання листа-приманки від нібито знайомого адресата». Саме поява великої кількості неологізмів в юри-

дичній термінології, на нашу думку, вплинуло на збільшення розбіжностей в термінології юридичної англійської в англійських країнах.

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне наголосити, що, наслідуючи вікові традиції, раніше основним завданням перекладача вважалося реконструювання форми і сутності тексту-оригіналу настільки близько, наскільки це можливо. Цього принципу послівного перекладу і сьогодні дотримуються деякі юристи та перекладачі. Багато хто припускає, що переклад законодавчих і нормативних текстів вимагає абсолютної буквральності. Згодом багато юристів та перекладачів стали варіювати вимоги, що висувуються до перекладу, залежно від мети тексту перекладу (наприклад, тексти, призначені для інформації або ознайомлення, можуть бути переведені у більш вільній формі, більш доступно). Проте не можемо тут не відзначити, що юридичні тексти не пропонують перекладачеві можливості для творчості і вільного перекладу, оскільки перекладені тексти повинні бути максимально близькими до тексту оригіналу і можуть у певних випадках мати ту ж юридичну силу, що й оригінальний текст. Нечасто переклад юридичних текстів, в тому числі документів, має ту ж юридичну силу, що й оригінальний текст, тим не менше існують винятки, оскільки деяким правовим системам характерний мультилінгвізм. Мультилінгвізм у правових системах може бути ефективним і застосовуватися, тільки якщо громадянам гарантовано рівність перед законом незалежно від мови, якою вони розмовляють. Як приклади перекладу юридичних текстів, рівнозначних оригіналу, можна навести національні закони багатомовних держав із кількома національними мовами на федеральному рівні (Канада, Швейцарія). Подібні тексти повинні мати однакове значення, ефект, вплив і мету.

Висновки. Юридичний переклад має свою специфіку порівняно з іншими видами перекладу,

через це перед перекладачем юридичних текстів ставляться особливі завдання. Одна з основних проблем, з якою стикається перекладач, – це визначення того, в чому текст оригіналу повинен збігатися з текстом перекладу і в чому може не збігатися. Основними параметрами для зіставлення оригіналу і перекладу є структура, семантика і потенціал впливу (Левитан, 2011: 53–54). Тексти оригіналу і перекладу повинні володіти однаковою регулятивним впливом, що забезпечить еквівалентне сприйняття реакцій реципієнтів обох текстів. Термінологія оригінального тексту повинна бути точно передана в мові перекладу, в тому числі і семантика безеквівалентних термінів. Висновуючи, наголошуємо, що всі завдання, що постають перед перекладачем юридичних текстів, спрямовані на досягнення максимально можливої еквівалентності текстів оригіналу і перекладу і, як результат, на забезпечення успішної комунікації.

Тобто, узагальнюючи, можемо підсумувати, що юридичний переклад, будучи видом спеціалізованого перекладу, ставить перед перекладачем особливі завдання, які не зводяться лише і тільки до пошуку еквівалентних термінологічних одиниць. Підтримаючи думку Л.С. Бархударова і В.Н. Комісарова (Бархударов, 1990; Бархударов, 1975), ми тим не менше вважаємо, що передбачається два етапи в процесі перекладу: повне розуміння тексту оригіналу і передача того, що зрозуміло, засобами іншої мови. Досягненню професійної компетентності майбутніх перекладачів у сфері юриспруденції, на нашу думку, може сприяти забезпечення навчального процесу посібниками з автентичними професійно-орієнтованими матеріалами, спеціально підібраними тематичними вправами, що передбачає детальне опрацювання перекладацьких стратегій, спрямованих на врахування всіх особливостей та труднощів лексикограматичного або стилістичного характеру, які трапляються в сучасному юридичному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: Международные отношения, 1975. 240 с.
2. Киндерхнехт А.С. К вопросу о трудностях перевода юридической терминологии. Ученые записки орловского государственного университета, 2013. С. 242–243.
3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (Лингвистические аспекты). М.: Высш. Школа, 1990. 253 с.
4. Лебедева Н.Е. О метаязыковом сознании юристов и предмете юрислингвистики (к постановке проблемы) // Юрислингвистика – 2: русский язык в его естественном и юридическом бытии: Межвуз. сб. науч. тр. / Под ред. Н. Д. Голева, Барнаул: АГУ, 2000. С. 89–204.
5. Левитан К.М. Юридический перевод. Основы теории и практики. М.: Проспект, 2011. 351 с.
6. Максименко Е.С. Национально-культурная специфика отраслевых терминосистем (на материале английской и американской юридической терминологии): Автореф. дис. – Саратов, 2002. 23 с.
7. Bhatia V.K., Candlin C.N., Engberg J., Hong Kong University Press, 2008. p. 9-11.
8. Broekman J.M., Fleerackers F., Legal Conversation as Signifier. Edward Elgar Publishing Limited, UK, 2017. P. 3–7.
9. Conley J.M., O’Barr W.M., Rules versus Relationships: The Ethnography of Legal Discourse. University of Chicago Press, USA, 1990. P. 20-25.

10. Kjør A.L., Madsen M. R., Paradoxes of European Legal Integration. Routledge, NY, 2016. 356 p.
11. Udina N., Law education: Language and Legal translation perspectives, Procedia-Social and behavioral sciences, V. 214, 2015. P. 1134-1138.
12. Way C., The Challenges and opportunities of legal translation and translator training in the 21st century. International Journal of Communication, 2016. P. 1009–1029.

REFERENCES

1. Barkhudarov L. S. Yazyk i perevod. [Language and translation] M.: Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1975. 240 p. [in Russian].
2. Kinderkhnekht A.S. K voprosu o trudnostyakh perevoda yuridicheskoy terminologii. [On the question of the difficulties of translating legal terminology] Uchenyye zapiski Orlovskogo gosudarstvennogo universiteta, 2013. pp. 242-243 [in Russian].
3. Komissarov V.N., Teoriya perevoda (Lingvisticheskiye aspekty) [Theory of translation (Linguistic aspects)] M.: Vyssha Shkola, 1990. 253 p. [in Russian].
4. Lebedeva N.Y. V metazykov soznanii yuristov i predmete yurilingvistiki (k postanovke problemy) [On the metalanguage consciousness of lawyers and the subject of legal linguistics (statement of the problem)] Barnaul: AGU, 2000. pp. 89 -204. [in Russian].
5. Levitan K.M. Yuridicheskiy perevod. Osnovy teorii i praktiki. [Legal translation. Fundamentals of theory and practice] M.: Prospekt, 2011. 351 p. [in Russian].
6. Maksimenko Ye.S. Natsional'no-kul'turnaya spetsifika otraslevykh terminosistem (na materiale angliyskoy i amerikanskoy yuridicheskoy terminologii) [National and cultural specifics of branch terminological systems (on the material of English and American legal terminology)] Saratov, 2002. 23 p. [in Russian].
7. Bhatia V.K., Candlin C.N., Engberg J., Hong Kong University Press, 2008. p. 9–11.
8. Broekman J.M., Fleerackers F., Legal Conversation as Signifier. Edward Elgar Publishing Limited, UK, 2017. P. 3–7.
9. Conley J.M., O'Barr W.M., Rules versus Relationships: The Ethnography of Legal Discourse. University of Chicago Press, USA, 1990. P. 20–25.
10. Kjør A.L., Madsen M.R., Paradoxes of European Legal Integration. Routledge, NY, 2016. 356 p.
11. Udina N., Law education: Language and Legal translation perspectives, Procedia-Social and behavioral sciences, V. 214, 2015. P. 1134–1138.
12. Way C., The Challenges and opportunities of legal translation and translator training in the 21st century. International Journal of Communication, 2016. P. 1009–1029.